

Programowanie obiektowe

na przykładzie języka C++

dr hab. Piotr Białas
pok 443, tel 5571
pon. 11⁰⁰-12⁰⁰, śr. 10⁰⁰-11⁰⁰
pbialas@th.if.uj.edu.pl
<http://th.if.uj.edu.pl/~pbialas/OOP/>

Literatura

- Część teoretyczna opiera się głównie na książce Grady Booch, "Object-oriented Analysis and Design" The Benjamin/Cummings Publishing Company, Inc. second ed. 1994
- Osobiście do nauki C++ używałem (używam) książki Bjarne Stroustrup, "C++ Programming language" AT&T third ed. 1997
- Innych podręczników nie znam więc nie mogę polecić ale dobrą opinią cieszą się m.in. Grębosz, Lipman, Eckel

Wykład 1 – przypomnienie

- Programowanie obiektowe to pewna metodologia w której staramy się widzieć świat (i program) jako zbiór oddziaływających ze sobą obiektów.
- Obiekty mają stan, zachowanie i tożsamość i pozwalają tym samym na tworzenie lepszych abstrakcji niż same funkcje (dekompozycja algorytmiczna) czy struktury danych (dekompozycja sterowana danymi).
- Klasa jest “matrycą” do produkcji obiektów. Obiekty są *instancjami* klas.

Wykład 2

- Znajdowanie i projektowanie klas
 - karty CRC
- Klasy w C++
 - składowe funkcje i zmienne
 - Tworzenie
 - Konstruktory
 - Przeciążanie funkcji
 - Operator new
 - Niszczanie
 - Destruktory
 - Operator delete
 - Kopiowanie

Dygresja

- Programowanie obiektowe opiera się w gruncie rzeczy na kilku pojęciach (podobnie jak i inne formy programowania)
- Ale to język decyduje na ile używanie tych pojęć będzie
 - wygodne (szybkość pisania)
 - efektywne (szybkość wykonywania)
- Należy więc rozróżniać te pojęcia (klasa/typ, dziedziczenie, polimorfizm) od szczegółów języka
- Ale to te szczegóły decydują o efektywności programowania i wykonywania kodu
- C++ został tak zaprojektowany aby umożliwić jak największe podobieństwo pomiędzy typami wbudowanymi a typami zdefiniowanymi oraz dużą efektywność (no i zgodność z C :)
W rezultacie jest dość skomplikowany :(

Wykład 2

- Dziedziczenie
 - Dziedziczenie dla interfejsu
 - Klasy abstrakcyjne
 - Funkcje virtualne

Znajdowanie i wymyślanie klas (obiektów)

- Znajdowanie i wymyślanie klas jest podstawą programowania obiektowego
- Klasy znajdujemy na każdym poziomie abstrakcji począwszy od najwyższego
- Na kolejno niższych poziomach szukamy klas potrzebnych do implementacji klas z wyższego poziomu
- Każda klasa ma określony zakres odpowiedzialności
- Aby wypełnić swoje zadania klasa może współpracować z innymi klasami

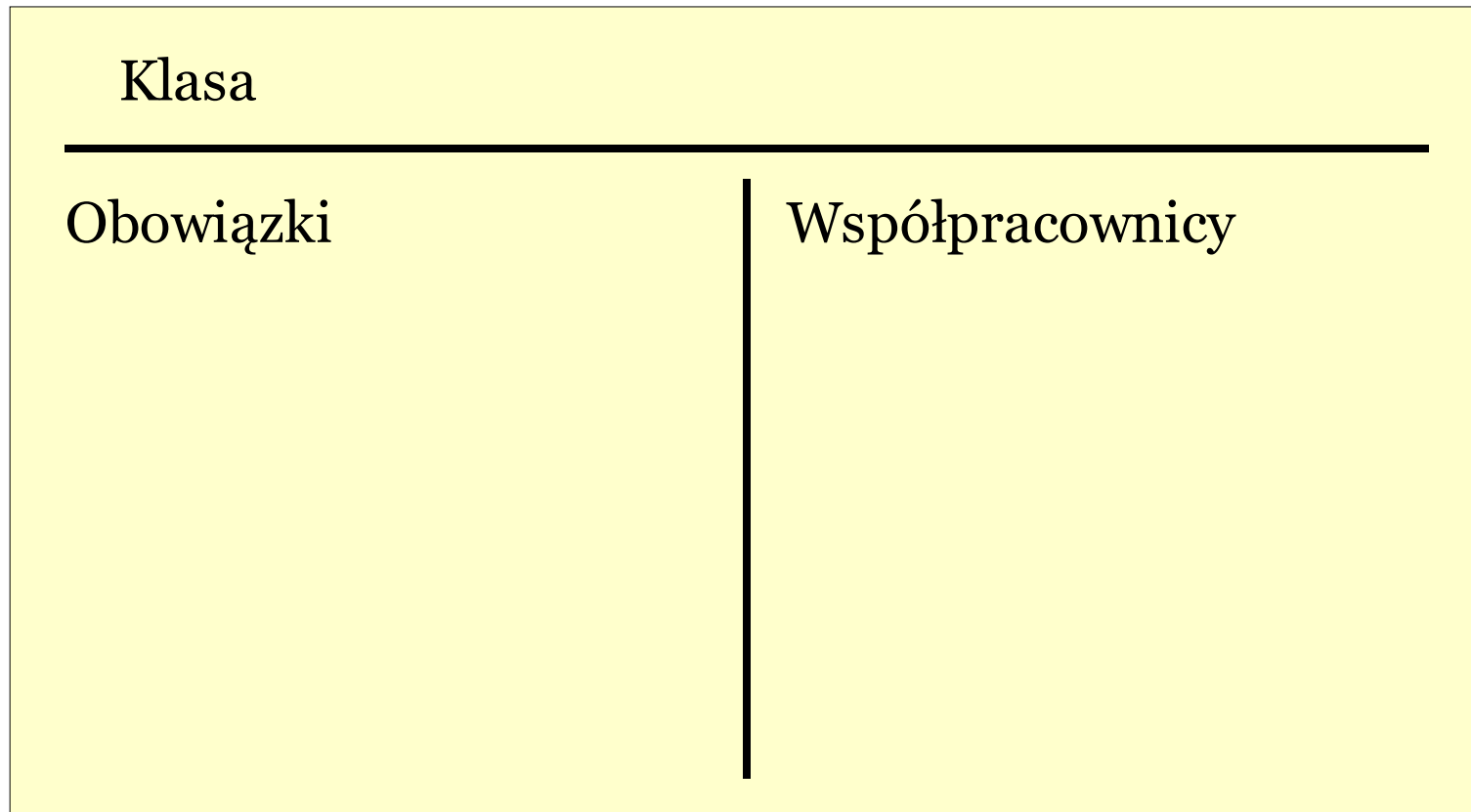
Skąd się biorą klasy ?

- Konkretnie pojęcia i czynności z dziedziny problemu
- Analiza scenariuszy
- Podkreślanie rzeczowników

Projektowanie klasy

- Dla danego pojęcia klasy ustalamy jej zakres obowiązków
- Tworzymy zestaw metod który umożliwia wypełnienie tych obowiązków
- Każdą operację należy rozpatrywać pod względem prostoty. Zbyt skomplikowane operacje należy rozdzielać
- Operacje złożone można przenieść do klas pomocniczych
- Należy przemyśleć operacje tworzenie kopiowania i niszczenia obiektów i ustalić wspólną strategię
- Pomyśleć o zupełności, czyli rozważyć operacje które nie są być może konieczne do wypełnienia obowiązków ale naturalnie wiążą się z daną abstrakcją

Karty CRC - Class, Responsibility, Collaboration

Karty CRC – użycie

- Karty CRC są użytecznym narzędziem wspomagającym analizę obiektową
- Kart CRC używamy podczas “burzy mózgów” do śledzenie scenariuszy
- Po zidentyfikowaniu obiektów przypisujemy im zakres obowiązków i odgrywamy scenariusze

Klasy w C++

```
#ifndef _stosdyn_
#define _stosdyn_

#include<stdlib.h>
using namespace std;

class DynamicznyStosInt {
private:
    int    *_rep;
    size_t _top;

public:
    DynamicznyStosInt(size_t n):_top(0)  {_rep= new int
[n]; };

    int  jestPusty();
    int  pop();
    void push(int);

    ~DynamicznyStosInt() {delete [] _rep;}

};
#endif
```

Definicje i deklaracje

- W C rozróżniamy definicje oraz deklaracje zmiennych i funkcji
- Deklaracja określa jakiego typu jest zmienna lub funkcja (w przypadku funkcji oznacza to podanie sygnatury czyli typów jej argumentów i zwracanej wartości)
- Podczas definicji zmiennym jest przydzielana pamięć a funkcją ich implementacja
- ```
extern double beta;
double x;
void setBeta(double x);
double sqr(double x) {return x;};
```
- Każda definicja powinna się pojawić tylko raz, ale ...

# Definicja klasy

- Deklaracja klasy jest po części jej definicją
  - Klasa musi zawierać definicje swoich zmiennych
  - Klasa może zawierać definicje lub deklaracje swoich metod (funkcji)
- Definicja klasy może być powtórzona w każdym osobno kompilowalnym module (pliku) pod warunkiem że identyczna w każdym z nich
- Aby to zapewnić należy definicję klasy umieszczać w osobnych plikach nagłówkowych

# Kontrola dostępu

- Składowe klasy (zmienne i funkcje) mogą mieć różne prawa dostępu:
  - `public`  
Ogólno dostępne
  - `private`  
Dostępne tylko z metod tej samej klasy (lub klas zaprzyjaźnionych)
  - `protected`
- Sprawdzanie praw dostępu następuje na poziomie kompilacji

# Tworzenie obiektu

- Jednym z częstszych błędów jest zapominanie o odpowiedniej inicjalizacji zmiennych lub nieprawidłowa inicjalizacja. Jest to szczególnie istotne w przypadku dynamicznego przydziału pamięci
- Dlatego w każdej klasie może zostać zdefiniowany zestaw funkcji zwanych konstruktorami które są wywoływane podczas tworzenia obiektu. Jeśli nie zdefiniujemy własnego konstruktora to zostanie wygenerowany konstruktor domyślny



# Konstruktory

```
#include<iostream>
using namespace std;

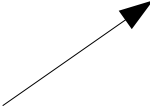
class A {
public:
 A() {cerr<<"wywolano konstruktor "<<this<<endl;}
 ~A() {cerr<<"wywolano destruktor " <<this<<endl;}
};
```

```
main() {
 A a;
 A b;
```

```
 for(int i=0;i<3;i++)
 {
 A c;
 }
```

```
}
```

this jest wskaźnikiem do danej instancji obiektu

Konstruktory

wywolano	konstruktor	0xbffffff710
wywolano	konstruktor	0xbffffff700
wywolano	konstruktor	0xbffffff6e0
wywolano	destruktor	0xbffffff6e0
wywolano	konstruktor	0xbffffff6e0
wywolano	destruktor	0xbffffff6e0
wywolano	konstruktor	0xbffffff6e0
wywolano	destruktor	0xbffffff6e0
wywolano	destruktor	0xbffffff700
wywolano	destruktor	0xbffffff710

Konstruktory

wywolano	konstruktor	0xbffffff710
wywolano	konstruktor	0xbffffff700
wywolano	konstruktor	0xbffffff6e0
wywolano	destruktor	0xbffffff6e0
wywolano	konstruktor	0xbffffff6e0
wywolano	destruktor	0xbffffff6e0
wywolano	konstruktor	0xbffffff6e0
wywolano	destruktor	0xbffffff6e0
wywolano	destruktor	0xbffffff700
wywolano	destruktor	0xbffffff710

Inicjalizatory

Pomiędzy listą argumentów a treścią konstruktora można umieścić listę inicjalizatorów

```
class complex {
 double _re;
 double _im;
public:
 complex(): _re(0), _im(0) {};
}
```

Przeładowanie

- Klasa może mieć więcej niż jeden konstruktor. Różne konstruktory odróżniamy poprzez różne zestawy (typy) argumentów
- Jest to szczególne zastosowanie możliwości przeładowywania funkcji
- W C++ funkcje rozróżniane są nie tylko po nazwie ale i po typach argumentów
- Można również przeładowywać operatory
- Reguły rządzące przeładowywaniem funkcji komplikują się z powodu niejawnej konwersji typów

Przeładowywanie funkcji

```
#include<iostream>
#include<string>
using namespace std;

void print(int i) {cout<<"int "<<i<<endl;};
void print(double x) {cout<<"double "<<x<<endl;};
void print(string s) {cout<<"string"<<s<<endl;};

main()
{
 print(1);
 print(1.0);
 print(0);
 print(0.0);
 print("Piotrek");
}
```

```
int 1
double 1
int 0
double 0
string Piotrek
```

Linkowanie kodu z C (lub innych języków)

- Przeładowywanie oznacza w praktyce że kompilator generuje swoje własne nazwy funkcji w oparciu o nazwę funkcji i typy jej argumentów
- W ten sam sposób potraktuje prototypu funkcji w C
- Ale kompilator C nie generuje takich nazw i linker nie będzie mógł ich znaleźć
- W tym celu musimy zaznaczyć kompilatorowi C++ że dana funkcja jest z C

```
extern "C" funkcja() ;
```

```
0000003c T _Z5printf
00000000 T _Z5printfi
0000007e T _Z5printfSs
```

Przeładowywanie konstruktorów

```
#include<iostream>
using namespace std;

class complex {
 double _re;
 double _im;
public:
 complex():_re(0),_im(0) {};
 complex(double re):_re(re),_im(0){};
 complex(double re,double im):_re(re),_im(im) {};
}

main()
{
 complex c;
 complex z(89);
 complex iz(0,89);
}
```


Argumenty domyślne

```
#include<iostream>
using namespace std;

class complex {
 double _re;
 double _im;
public:
 complex(double re = 0 ,double im = 0):_re(re),_im(im) {};
}

main()
{
 complex c;
 complex z(89);
 complex iz(0,89);
}
```

Dynamiczny przydział pamięci – operator new

- Jednym z częstszych zastosowań konstruktorów jest alokacja pamięci
- W tym celu można używać funkcji z rodziny `alloc(...)` z C, ale C++ posiada to tego celu własny operator `new`
- Operator `new` przydziela pamięć i wywołuje odpowiedni konstruktor więc jest bezpieczniejszy
- Operator `new` może przydzielać pamięć dla tablicy, ale w tym przypadku wywoływany jest zawsze bezargumentowy konstruktor (to samo dotyczy zwykłych tablic)

```
complex *c = new complex[100];
complex *I = new complex(0,1.0);
complex ct[1000];
```

Istnieją inne formy operatora `new` które omówię później. Na później zostawiam też kwestię obsługi błędów alokacji pamięci.

Niszczenie obiektów – destruktory

- Przed zniszczeniem obiektu wywoływany jest destruktory
- W przeciwieństwie do konstruktora destruktory musi być zawsze jeden i jest bezargumentowy
- Najczęstszym zadaniem destruktora jest dealokacja pamięci, lub ogólniej zwolnienie zasobów (posprzątanie)

Operator delete

- Do zwalniania pamięci służy w C++ operator delete
- Istnieją dwie formy tego operatora jedna do zwalniania pojedynczych obiektów i druga do zwalniania tablic

```
complex *c = new complex[100];
complex *I = new complex(0,1.0);
complex ct[1000];
```

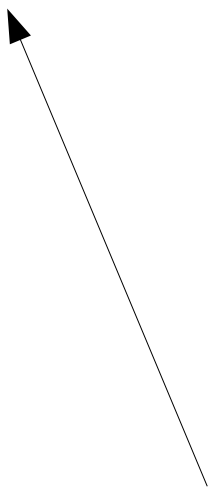
```
delete I;
delete [] c;
```

Konstruktor kopiujący

- Konstruktor kopiujący służy do inicjalizowania obiektu innym obiektem tej samej klasy

```
complex(const complex &c) {...}
}
```

```
main()
{
 complex c(1,1);
 complex z(c);
 complex r=z;
}
```


Powyższy zapis oznacza że argument `c` jest przekazywany przez referencję a nie przez wartość, tzn do funkcji przekazywany jest w istocie wskaźnik do niego.

Ponieważ funkcja może zmienić wartość argumentu przekazywanego przez referencję, to zabraniamy tego słowem kluczowym `const`.

Taka konstrukcja oznacza że korzystamy z przekazywania przez referencję dla oszczędności. Więcej o referencjach będzie później.

Konstruktor kopiujący

- Kompilator generuje domyślny konstruktor kopiujący który kopiuje strukturę bit po bicie
- Konstruktor kopiujący jest wywoływany niejawnie podczas przekazywania obiektów do funkcji poprzez wartość

```
#include<iostream>
using namespace std;

class complex {
 double _re;
 double _im;
public:
 complex(double re = 0,double im = 0):_re(re),_im(im) {};
 complex(const complex &c):_re(c._re),_im(c._im) {cerr<<"kopiuje
sie"<<endl;}

 double re() const {return _re;}
 double im() const {return _im;}
};

double im_val(complex c) {return c.im();};
double im_ref(const complex &c) {return c.im();};
```

```
main()
{
 complex c(1,1);
 cout<<"val "<<im_val(c)<<endl;
 cout<<"ref "<<im_ref(c)<<endl;
}
```

```
kopiuje sie
val 1
ref 1
```


Kopiowanie przez podstawienie

- Każda klasa definiuje standardowy operator przypisania który kopiuje bit po bicie.
- `complex &operator=(const complex &c) ;`

```

#include<iostream>
using namespace std;

class complex {
 double _re;
 double _im;
public:
 complex(double re = 0,double im = 0):_re(re),_im(im) {};
 complex &operator=(const complex &c {
 _im=c._im;_re=c._re;cout<<"przypisanie "<<endl;
 return *this;
 }
};

main()
{
 complex c(1,1);
 complex z;
 z=c;
}

```